

УДК 330.322

*О. О. Бассова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів та обліку, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ Університету «Україна», м. Миколаїв*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*О. О. Bassova,
Ph.D. , assistant professor of finance and accounting, Nicholas Interregional Institute of Human Development Universities University "Ukraine", Nikolaev*

ANALYSIS OF THE MODERN STATE AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF THE CONFECTIONERY OF UKRAINE

Статтю присвячено дослідженню основних тенденцій розвитку підприємств кондитерської галузі протягом останніх шести років із метою визначення особливостей розвитку галузі й окреслення майбутніх перспектив. Дослідження динаміки виробництва кондитерської продукції виявило нерівномірну динаміку виробництва і падіння обсягів ще до початку кризових 2013–2014 рр. Аналіз експортно-імпортних операцій показав переорієнтації ринку в останні роки. Було встановлено, що, незважаючи на системну кризу, окремі виробники кондитерської продукції суттєво наростили свої прибутки, що свідчить про можливість і потенціал розвитку галузі у кризовий період. Оцінено рівень ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності найкрупніших підприємств галузі та виявлено, що більшість з них є у поганому фінансовому стані.

The article is devoted to the analyze of the main trends of confectionery industry in the last six years in order to determine the characteristics of the industry and outline future prospects. The study of the dynamics of the production of confectionery showed uneven dynamics of production and decline before the crisis years 2013-2014. The analysis of export-import operations showed a reorientation of the market in recent years. It was found that despite the systemic crisis, some confectionery manufacturers significantly increased their income, indicating the possibility and potential development of the sector during the crisis.

Ключові слова: кондитерська галузь, обсяг виробництва, експорт, імпорт, прибуток.

Keywords: confectionery industry, production, export, import, profit.

Постановка проблеми. Харчова промисловість України є однією з небагатьох успішних і привабливих галузей вітчизняної економіки. Частка виробленої продукції харчової промисловості у ВВП складає за підсумками 2015 р. 21,2%, за підсумками 2016 р. - 22,5% [4]. Харчова продукція є галуззю, що орієнтована на задоволення базових потреб громадян, тому вона менше за інші галузі схильна до значних коливань і характеризується відносно стабільним попитом, але пропорційно залежить від рівня життя населення. У складі харчової промисловості кондитерська галузь, навпаки, більше орієнтована на задоволення додаткових потреб споживача, але, за оцінкою дослідників, показує низький рівень вразливості до негативних спадів в економіці країни та світу в цілому. В умовах значного промислового спаду і

глибокої економічної кризи, спричиненої здебільшого політичними чинниками, аналіз основних тенденцій, факторів впливу й особливостей роботи небагатьох успішних галузей економіки є особливо актуальним, оскільки саме ці галузі народного господарства забезпечують наразі виживання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями оцінки і аналізу кондитерської галузі України присвячено праці багатьох науковців та експертів, зокрема О.В. Шестак, Д.О. Кроніковського, Т.А. Говорушко, А.В. Сілакової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте глибока системна економічна криза, що охопила Україну в останні роки, вимагає прискіпливішої уваги до аналізу галузей економіки, які наразі несуть мінімальні втрати, з метою розробки заходів щодо сприяння діяльності цих галузей, підвищення їх прибутковості та конкурентоспроможності у майбутньому.

Мета статті полягає в визначенні ключових особливостей кондитерської галузі України, динаміки її розвитку в минулі роки та розробка пропозицій щодо основних

Виклад основного матеріалу дослідження. Низька вразливість кондитерської галузі до падіння доходів споживачів пов'язана з психологічним ефектом кондитерської продукції (наприклад, підвищене вживання солодощів у стресовому стані), що доведено світовими і вітчизняними науковцями. Разом із тим галузь на сьогоднішній день є повністю сформованою, високорозвиненою, має значний експортний потенціал і є переважно прибутковою. Рівень обсягу виробництва кондитерських виробів у загальному обсязі виробництва харчової продукції становить за підсумками 2015 року 3,93% [4].

Основні риси кондитерської галузі України, виділені нами на основі праць науковців і експертів - дослідників кондитерського ринку [1,2,3,6], такі:

1. Кондитерська продукція, згідно з класифікацією за видами економічної діяльності, поділяється на три групи: виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання; виробництво сухарів і виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання; виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів. Динаміку обсягів виробництва та реалізації основних видів кондитерської продукції за 2011-2016 рр. відображено в табл.1 [4].

Таблиця 1.

Динаміка виробництва основних видів кондитерської продукції за 2011-2016 роки [4]

Продукція	Роки						Зміна 2016р/ 2015 р., %
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Печиво солодке і вафлі, тис. т	367	374	392	388	299	249	-32,2
приріст до минулого періоду, %	X	1,91	4,81	-1,0	-22,9	-16,7	-302,2
Шоколад та готові продукти, що містять какао, тис. т	352	344	341	331	235	183	-48,0
приріст до минулого періоду, %	X	-2,3	-0,9	-2,9	-29	-22,1	-431,3
Вироби цукрові, що не містять какао, тис. т	252	230	218	202	185	190	-24,6
приріст до минулого періоду, %	X	-8,7	-5,2	-7,3	-8,4	2,7	-150,9

Із табл. 1 випливає, що природи обсягів виробництва протягом періоду, що розглядається, були нерівномірними. В виробництві печива солодкого та вафель спостерігалась позитивна динаміка до 2014 року. За всіма іншими видами продукції галузі простежується стабільна спадна динаміка. В цілому за 2011-2016 роки виробництво печива скоротилося на 32,2%, шоколаду та продуктів що містять какао – на 48%, виробів цукрових, що не містять какао – 24,6%. Максимальний спад виробництва за всіма групами товарів спостерігався в 2015 р. У 2016 році негативна тенденція скорочення обсягів виробництва тривала.

Отже, робимо висновок, що політична і економічна кризи були головними причинами зменшення обсягів виробництва кондитерської продукції, бо це зменшення почалося у 2014 р. Також, серед причин падіння обсягів виробництва можна назвати функціонування галузі в умовах жорсткої внутрішньої і зовнішньої конкуренції, введенням захисних заходів країнами-імпортерами української продукції.

2. Кондитерська галузь України значною мірою залежить від експорту. На зовнішні ринки йде близько 30% української кондитерської продукції. Українські кондитери і виробники крохмалопродуктів забезпечують значний обсяг валютних надходжень, експортуючи продукцію в більш ніж 50 країн світу [4]. Обсяг імпорту солодощів є доволі незначним порівняно з обсягом експорту, частка імпорту кондитерських виробів в Україну поступово знижується. Данні Державного комітету статистики, свідчать про суттєві зміни у розмірах експорту та імпорту кондитерської продукції в Україні. По-перше, спостерігається зростання експорту в 2011-2013 роках та імпорту протягом 2011-2012 роках. Це пов'язано з розвитком української кондитерської галузі та з розвитком зовнішньої торгівлі України. Весь досліджуваний період експорт кондитерських виробів переважає над імпортом у грошовому вираженні, тобто можна констатувати, що кондитерська галузь є постачальником валютної виручки в країну. Однак, починаючи з 2014 року, розмір експорту став стрімко падати, а з 2013 року – імпорту. У цілому експорт кондитерської продукції за 6 років скоротився на 427,7 млн. дол. (на 40,6%), а імпорту на 422,2 млн. дол. (55,2%) [4].

3. У 2014-2016 рр. суттєво змінилася географічна структура експорту українських кондитерських виробів, що пов'язано зі значними змінами в політичній ситуації, військовими діями, орієнтації України в європейський бік. Якщо до 2013 р. основним партнером по експорту й імпорту українських кондитерських виробів була Росія, то протягом наступних років відбулася кардинальна зміна у структурі експорту та імпорту за країнами. За даними Державного управління статистики, незважаючи на скорочення торгівлі з Росією, частка експорту кондитерської продукції до країн СНД у 2016 р. становила 64,74% від загального експорту, частка імпорту - 12,87% [4]. Україна має позитивне сальдо від торгівлі кондитерською продукцією з країнами СНД.

4. Ринок кондитерських виробів в Україні є висококонцентрованим. До 2014 р. більше 70% ринку було сконцентровано у дев'ятох компаній: «РОШЕН», «КОНТИ», «АВК», «Бісквіт-Шоколад», «Житомирські ласощі», «Монделіс Україна», «Полтава кондитер», «Світоч» [2]. У 2014 р. унаслідок військових дій на сході України відбувся переділ ринку: зменшили частку участі компанії «КОНТИ» і «АВК», значну експансію ринку здійснила компанія «РОШЕН», але тенденція до олігополістичності ринку зберігається.

5. Кондитерське виробництво є інтенсивно-сировинним через те, що частка матеріалів складає 60-75% від собівартості продукції [1]. Кондитерський сектор зазвичай використовує вітчизняну сировину: борошно, цукор, молоко і вершкове масло. Тільки та сировина, яка не виробляється в Україні, імпортується, а саме: какао-боби, горіхи, арахіс, екзотичні масла і суміші, такі як кокосове і арахісове масло тощо [6].

Для відстеження впливу основних тенденцій ринку на результати діяльності окремих його гравців в табл. 2 проаналізуємо динаміку чистого прибутку найбільших підприємств галузі. Оскільки сукупна частка обсягу реалізації даних підприємств становить більше 50% ринку, то аналіз результатів основних показників діяльності цих підприємств може відобразити стан та основні тенденції розвитку галузі.

Таблиця 2.
Динаміка чистого прибутку підприємств галузі за 2011-2016 рр., тис.грн. [5]

Підприємство	Період					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ПАТ «ВКФ «Ласощі»	104	133	-2994	-4237	2189	3962
абсолютна зміна		29	-3127	-1243	6426	1773
ПАТ «Запорізька КФ»	-5975	5113	-10625	-85	-1800	747
абсолютна зміна		11088	-15738	10540	-1715	2547
ПрАТ «ВО «КОНТИ»	58362	268343	580345	711684	64514	-431141
абсолютна зміна		209981	312002	131339	-647170	-495655
ПрАТ «Монделіс Україна»	360137	209981	514564	276249	171307	99094
абсолютна зміна		-150156	304583	-238315	-104942	-72213
ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК» м. Дніпропетровськ»	-1313	5502	1704	-4410	-578	202
абсолютна зміна		6815	-3798	-6114	3832	780
ПАТ «Полтавакондитер»	11932	7720	2506	27876	45042	39705
абсолютна зміна		-4212	-5214	25370	17166	-5337
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «РОШЕН»	4778	3792	3925	34816	11021	3919
абсолютна зміна		-986	133	30891	-23795	-7102
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»	51650	41252	28076	22	271404	234599
абсолютна зміна		-10398	-13176	-28054	271382	-36805
ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»	65727	54953	40802	144670	176479	131817
абсолютна зміна		-10774	-14151	103868	31809	-44662

З табл. 2 можна зробити висновок, що загальна тенденція розвитку галузі по-різному відбивається на результатах діяльності окремих її підприємств. Так, спостерігається як значне зростання прибутків на окремих підприємствах, так і значне їх зменшення на інших. Зосередимо увагу на динаміці 2014-2016 рр. Так, значне покращання фінансового результату спостерігається на підприємствах ПрАТ «Монделіс Україна» (2014 р.), ПАТ «Полтава кондитер», ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» (2015 р). ПАТ «Київська кондитерська фабрика «РОШЕН» протягом 2013-2014 років демонструвала стійке зростання прибутків. ПАТ «ВКФ «Ласощі», ПАТ «Запорізька КФ», ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК м. Дніпропетровськ», погіршили свої результати діяльності в 2014-2016 рр., ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», після різкого падіння прибутку у 2014 році, в 2015 році отримала найбільший прибуток за останні 6 років.

Отже, результати аналізу фінансових результатів дев'ятох великих підприємств кондитерської галузі показали, що, незважаючи на загальні негативні тенденції розвитку галузі в останні роки, декільком

великим підприємствам вдалося значно підвищити свої прибутки, що свідчить про те, що незважаючи на кризу, підприємства галузі мають значні перспективи майбутнього розвитку. Фінансовий стан підприємств галузі, в цілому перебуває на достатньому рівні, що свідчать дані таблиці 3, де загреговано основні показники фінансового стану досліджуваних підприємств за 2014-2016 роки.

Таблиця 3.

Основні показники фінансового стану підприємств кондитерської промисловості України в 2014-2016 роках*

Показники	Період		
	2014	2015	2016
1	2	3	4
ПАТ «ВКФ «Ласощі»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,66	0,75	0,89
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,42	0,46	0,61
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,093	0,092	0,19
Коефіцієнт автономії	-0,1	0,03	0,15
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	-18,9	6,8	7,9
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	-25,2	13,0	13,5
ПАТ «Запорізька КФ»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,09	0,93	0,65
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,68	0,54	0,35
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,127	0,123	0,05
Коефіцієнт автономії	0,26	0,31	0,39
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	-0,15	-2,25	0,67
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	-0,2	-2,9	1,1
ПрАТ «ВО «КОНТІ»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,51	1,03	1,15
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,37	0,76	0,97
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,01	0,02
Коефіцієнт автономії	0,36	0,47	0,39
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	27,2	4,3	-42,9
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	19,5	2,2	-17,8
ПрАТ «Монделіс Україна»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,32	1,32	1,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,90	1,06	0,85
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,46	0,16	0,17
Коефіцієнт автономії	0,52	0,54	0,56
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	5,1	3,7	2,5
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	7,8	4,9	3,0
ПАТ «Кондитерська фабрика «АВК» м. Дніпропетровськ»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,04	1,01	1,01
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,03	0,99	0,98
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,024	0,026	0,032
Коефіцієнт автономії	0,55	0,42	0,36
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	-1,42	-0,13	0,02
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	-1,31	-0,13	0,04
ПАТ «Полтавакондитер»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	3,79	4,99	5,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,01	2,95	3,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,36	1,07	0,72
Коефіцієнт автономії	0,83	0,85	0,87
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	7,1	7,9	6,3
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	10,7	14,8	11,5
ПАТ «Київська кондитерська фабрика «РОШЕН»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,37	0,78	0,95
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,33	0,72	0,85
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0002	0,002	0,0015
Коефіцієнт автономії	0,66	0,75	0,81
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	11,8	4,4	1,7

Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	4,3	1,6	0,6
ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,91	3,59	2,36
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,91	2,54	1,69
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,35	0,24	0,03
Коефіцієнт автономії	0,7	0,63	0,71
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	0	11,7	10,3
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	0	25,8	18,5
ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»			
Коефіцієнт поточної ліквідності	9,17	6,13	8,6
Коефіцієнт швидкої ліквідності	6,67	4,44	5,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,76	0,18	0,51
Коефіцієнт автономії	0,93	0,89	0,92
Коефіцієнт рентабельності продукції, %	14,2	11,2	7,1
Коефіцієнт рентабельності капіталу, %	18,8	17,7	11,9

*Розраховано автором за даними [5]

Рівень ліквідності достатній на всіх підприємствах окрім ПАТ «Запорізька КФ», ПАТ «РОШЕН» та ПАТ «ВКФ «Ласощі» на яких обсяги ліквідних активів є недостатніми для повних та своєчасних розрахунків за проточними зобов'язаннями. При цьому слід зазначити, що половина з розглянутих підприємств, крім ПАТ «Запорізька КФ», ПрАТ «Монделіс Україна», ПАТ «Полтавкондитер», ПАТ «Світоч» та ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» характеризуються дуже низькою абсолютною ліквідністю, що спричинено невеликими розмірами найбільш ліквідних активів. ПАТ «Запорізька КФ», ПАТ «ВКФ «Ласощі» та ПрАТ «ВО «КОНТІ» мають проблему із фінансовою стійкістю, адже весь досліджуваний період рівень власного капіталу у джерелах фінансування підприємств становить менше 50%. Найліпші показники прибутковості демонструє ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» ПАТ «Полтавкондитер» та ПАТ «ВКФ «Ласощі».

Висновки. Таким чином, кризові події останніх років внесли значні зміни в розвиток галузі і поставили нові виклики перед виробниками. В останні роки спостерігаються загальне скорочення обсягів реалізації, суттєва зміна експортних орієнтирів галузі та розширення географії експорту, переважання зростання експорту над зростанням імпорту. Дослідження динаміки обсягів реалізації та фінансових результатів найбільших підприємств галузі показало, що деякі великі підприємства галузі демонструють значне зростання прибутку в кризові 2014-2016 рр. Це дає підставу стверджувати, що, незважаючи на негативний вплив зовнішнього середовища, підприємства галузі мають потенційні сприятливі перспективи розвитку завдяки ефективному менеджменту та іншим внутрішнім конкурентним перевагам. Також можна зробити припущення щодо високого потенціалу галузі, що підтверджують позитивні результати економічних суб'єктів навіть в умовах значного економічного спаду.

Література.

1. Говорушко Т.А., Сілакова Г.В. Формування джерел фінансування інвестиційної діяльності на підприємствах кондитерської промисловості в умовах глобалізації економіки: [монографія] / Т.А. Говорушко, Г.В. Сілакова. - К.: Логос, 2013. -208 с.
2. Крониковський Д.О. Тенденції кондитерської промисловості України / Д.О. Крониковський // Ефективна економіка. – 2014. - №14
3. Обзор рынка кондитерских изделий Украины [Електронний ресурс]/— Режим доступу : <https://koloro.ua/blog/brending-i-marketing/analiz-rynka-konditerskikh-izdeliy-ukrainy-tendentsii.html>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Офіційний сайт агенції з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://smida.gov.ua>
6. Шестак О.В. Сучасний стан та тенденції розвитку кондитерської галузі / О.В. Шестак // Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». – 2013. - № 6 (980). - С. 132-137.

References.

1. Hovorushko, T.A., Silakova, H.V. (2013), *Formuvannia dzherel finansuvannia investytsijnoi diial'nosti na pidpriemstvakh kondyters'koi promyslovosti v umovakh hlobalizatsii ekonomiky* [Formation of sources of financing of investment activity at the enterprises of the confectionery industry in the conditions of globalization of the economy], Logos, Kyiv, Ukraine.
2. Kronikovskiy, D.O. (2014), "Trends in confectionery industry of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3460> (Accessed 25 January 2018).
3. Market overview products confectionery Corporation of Ukraine. Available at :

<https://koloro.ua/blog/brending-i-marketing/analiz-rynka-konditerskikh-izdeliy-ukrainy-tendentsii.html> (Accessed January 2018).

4. The official site of State Statistics Committee of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed January 2018).

5. The official site of the Agency for the development of infrastructure of the stock market of Ukraine, available at: <http://smida.gov.ua> (Accessed January 2018).

6. Shestak, O.V. *Suchasnyy stan ta tendentsiyi rozvytku kondyters'koyi haluzi* [Current status and development trends in the confectionery industry] Bulletin of NTU "KHPI". Series: Actual problems of development of Ukrainian society. -Kharkov: NTU "KHPI", 6(980), 132-137.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2018 р.